

PM nr 1 2026

Insamling av förpackningsavfall vid populära platser

- **Vägledning till kommunala
avfallsorganisationer**

26 januari 2026

Sammanfattning

Från och med 1 januari 2026 omfattar det nationella systemet för förpackningsavfall även insamling på allmänna platser, såsom parker, torg och andra populära platser. Kommunerna ansvarar för placering, information, överlämning till producent-ansvarsorganisationer och rapportering till Naturvårdsverket. Det operativa ansvaret ligger ofta hos gata- och parkförvaltningen. Kommunala avfallsorganisationer kan ha en central roll i planering, samordning av flöden, kvalitetssäkring och hantering av ersättning, även om de inte är ansvariga för den dagliga driften.

PM:et bygger på Naturvårdsverkets vägledning samt intervjuer med kommuner, kommunala avfallsorganisationer och producentansvarsorganisationer. Intervjuerna har fokuserat på kvaliteten i insamlade material, samordning med befintliga flöden från hushåll, omlastning och ekonomiska aspekter. De har också berört logistiska utmaningar, placering och dimensionering av sorteringspunkter. Intervjuerna indikerar att det är möjligt att uppnå god materialkvalitet även på allmänna platser. Samtidigt blir planering av omlastning och kvalitetssäkrande rutiner för korrekt ersättningshantering viktiga. Detta gäller särskilt i samspelet mellan kommunala avfallsorganisationer och gata- och parkenheten.

Följande rekommendationer har identifierats för kommunala avfallsorganisationer: säkerställ löpande samverkan med gata- och park-verksamheten, planera insamlingssystemet samordnat med befintliga flöden, etablera rutiner för omlastning och kvalitetssäkring samt säkerställ korrekt hantering av ersättning.

Summary

As of 1 January 2026, the national system for packaging waste will also cover collection at public spaces, such as parks, squares, and other popular locations. Municipalities are responsible for container placement, information, handover to producer responsibility organisations, and reporting. Operational responsibility often lies with street and park management. Municipal waste organisations can play a central role in planning, flow coordination, quality assurance, and managing compensation, even if they are not responsible for daily operations.

This memorandum is based on Naturvårdsverket's guidance and interviews with municipalities, municipal waste organisations, and producer responsibility organisations. The interviews focused on material quality, coordination with existing household waste flows, transfer operations, and financial aspects, as well as logistical challenges, and the placement and sizing of collection points. They indicate that good material quality is achievable at public locations, provided that clear coordination, quality assurance routines, and compensation procedures are in place, particularly between municipal waste organisations and street and park management.

Based on these findings, recommendations for municipal waste organisations are: ensure continuous collaboration with street and park management, plan collection in coordination with existing flows, establish clear routines for quality assurance, and secure correct handling of compensation.

Ordlista

FNI – Fastighetsnära insamling

LIP – Lättillgänglig insamlingsplats

MOA - Omlastningsstation

OLS – Omlastningsstation

PBL – Plan- och bygglagen

PRO - Producentansvarsorganisation

Sorteringspunkt – Insamlingspunkt vid park eller torg med utsorteringsmöjligheter av olika förpackningstyper

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Summary	2
Ordlista.....	3
Innehållsförteckning	4
1. Inledning	6
2. Syfte, metod och avgränsning	7
2.1 Avgränsning	7
2.2 Metod.....	7
3. Beskrivning av insamlingssystemet för förpackningsavfall vid populära platser	8
3.1 Vad är lagkraven?.....	8
3.2 Hur kan lagkraven tolkas?	8
3.3 Sammanfattande rekommendationer för delkapitlet	12
4. Översikt av den föreslagna ersättningsmodellen.....	13
4.1 Typer av behållare.....	13
4.2 Ersättningsnivåer	14
4.3 Övrig information om ersättningsmodellen.....	16
5. Praktiska exempel från kommuner och PRO.....	17
5.1 Nacka Kommun.....	17
5.2 Sollentuna kommun	18
5.3 SÖRAB	19
5.4 Göteborg stad	20
5.5 Malmö	21
5.6 Uppsala.....	22
5.7 Producentansvarsorganisationer	23
6. Diskussion – Sammanfattning av intervjuer	24
7. Rekommendationer för kommunala avfallsorganisationer.....	26
8. Om PM:et.....	27

1. Inledning

Från och med den 1 januari 2026 genomgår det nationella systemet för insamling av förpackningsavfall en betydande förändring, då kommunerna får ett utökat ansvar för insamlingen på allmänna platser. Den nya lagstiftningen syftar till att öka insamlingen och därmed återvinningen av förpackningar genom att införa källsortering där stora mängder förpackningsavfall genereras. En annan målsättning med systemet är att harmonisera sorteringsmöjligheterna på allmänna platser med de förutsättningar som finns i hushållen. Detta syftar till att förstärka allmänhetens sorteringsvana. Denna promemoria belyser de förutsättningar och utmaningar som införandet av det nya insamlingssystemet medför, med fokus på kommunala avfallsorganisationer.

De nya kraven omfattar torg och parker större än 2 000 kvadratmeter som lyder under kommunalt renhållningsansvar och där betydande mängder förpackningsavfall uppstår. På dessa sorteringspunkter ska alla vanliga förpackningsmaterial, det vill säga papper, plast, metall samt färgat och ofärgat glas, samlas in. Regelverket specificerar även begreppet annan populär plats, exempelvis badplatser och gångator, där insamling av plastförpackningar krävs vid betydande avfallsmängder. Kommunerna ansvarar för utformning, placering och information, överlämning till producentansvarsorganisationer samt kvartalsvis rapportering till Naturvårdsverket för att erhålla ersättning. Det operativa ansvaret vilar i många kommuner på gata- och parkförvaltningen.

Varför är detta relevant för kommunala avfallsorganisationer?

Avfallsorganisationernas roll kan i många fall vara viktig trots att det operativa ansvaret för insamling från allmänna platser ligger utanför deras ordinarie förvaltning. Då kommunala avfallsorganisationer inte har det operativa ansvaret för systemet finns ett behov av att tydliggöra hur det nya systemet kan påverka deras verksamhet.

En av de viktigaste aspekterna är risken för överlappning med insamling från hushåll och samlokaliserade verksamheter. Utan tydlig samordning riskerar de nya sorteringspunkterna att dra till sig avfall från hushåll som ska samlas in genom fastighetsnära insamling (FNI) eller lättillgängliga insamlingsplatser (LIP).

Vidare planerar många kommuner att samordna omlastningen av det insamlade avfallet från populära platser med befintliga flöden från hushåll och samlokaliserade verksamheter. Detta medför nya kravbilder. Strikta rutiner för materialkvalitetshantering blir aktuella för att kontaminering av rena flöden från hushåll ska undvikas för att säkra materialets återvinningsbarhet och värde. En ytterligare komplikation är att ersättningsmodellen för det nya systemet skiljer sig från FNI- och LIP-ersättningen. Denna skillnad kan skapa en felaktig incitamentsstruktur om inte tydliga gränsdragningar mellan systemen implementeras. Det är därmed viktigt att avfallsorganisationen förstår och kan samarbeta med den delen av kommunen med operativt ansvar så att planeringen av insamlingslogistiken och systemets utformning blir så bra som möjligt för samtliga parter.

2. Syfte, metod och avgränsning

Syftet med projektet är att ta fram information som kompletterar Naturvårdsverkets vägledning¹ och ger operativt stöd till kommunala avfallsorganisationer och andra aktörer i planeringen och införandet av insamling av förpackningsavfall vid parker, torg och andra populära platser.

Målet är att förtydliga otydliga delar i det nya systemet, erbjuda exempel på tillämpning och lyfta praktiska överväganden. PM:et ska därigenom fungera som ett konkret stöd för kommunala avfallsorganisationer, och andra ansvariga aktörer i arbetet med att utforma och etablera ändamålsenliga insamlingslösningar.

2.1 Avgränsning

PM:et bygger på Naturvårdsverkets vägledning och ersättningsmodell² men går inte så detaljerat in på delar som redan beskrivs tydligt där. Fokus ligger på sammanfattning, kompletterande tolkningar, praktiska exempel och tillämpningsfrågor som berör de kommunala avfallsorganisationerna.

2.2 Metod

Materialet i PM:et har tagits fram genom en genomgång av Naturvårdsverkets vägledning för insamlingssystem för parker, torg och andra populära platser. Genomläsningen har fokuserat på att identifiera och sammanfatta de delar av vägledningen som är centrala för frågeställningen.

Därtill har intervjuer genomförts med kommuner, kommunala avfallsorganisationer och producentansvarsorganisationer. Intervjuerna har haft fokus på hur insamlingen vid populära platser påverkar kommunala avfallsorganisationer, särskilt avseende ansvar, flöden och praktiskt genomförande. Intervjuerna har varit semistrukturerade och utgått från en frågemall som tagits fram utifrån identifierade frågeställningar under inläsningen av projektet samt i dialog med Avfall Sverige. Frågemallen har justerats löpande baserat på erfarenheter från genomförda intervjuer.

¹ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/producentansvar/producentansvar-for-forpackningar/kommuners-insamling-av-forpackningsavfall-fran-hushall-och-vissa-verksamheter/populara-platser/>

² <https://www.naturvardsverket.se/lagar-och-regler/foreskrifter-och-allmanna-rad/2025/nfs-2025-4/>

3. Beskrivning av insamlingssystemet för förpackningsavfall vid populära platser

Här ges en beskrivning av aktuella lagkrav samt hur dessa kan tolkas.

3.1 Vad är lagkraven?

De nya reglerna för insamling av förpackningar innebär bland annat att kommuner från och med den 1 januari 2026 ska tillhandahålla insamling av fem typer av förpackningsavfall – papper, plast, metall samt färgat och ofärgat glas på populära platser, vilket regleras i 8 § och 9 § i förordningen (2022:1274) om producentansvar för förpackningar³.

Insamlingen av papper-, plast-, glas-, och metallförpackningar ska ske vid vissa torg och parker om de uppfyller samtliga av följande villkor:

1. Platsen har en yta som överstiger 2 000 m².
2. Det uppkommer betydande mängder förpackningsavfall på platsen.
3. Kommunen har renhållningsansvar enligt 2 § lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning.

Plastförpackningar ska dessutom samlas in på andra populära platser, även mindre torg och parker, som uppfyller följande två kriterier:

1. det uppkommer betydande mängder sådant förpackningsavfall, och
2. kommunen har renhållningsansvar enligt 2 § lagen med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning

Enligt 9 § ska kommunen dessutom underlätta för producentansvarsorganisationer som driver retursystem (för plastflaskor och metallburkar) att placera ut insamlingskärl, eller själv tillhandahålla dessa på de aktuella platserna.

Utöver insamlingsansvaret har kommunen även ansvar att informera invånare om hur utsortering ska gå till på torg, parker och andra populära platser. Naturvårdsverket bedömer att lättillgänglig information kring denna sortering kan innebära till exempel dekal, skyltar och affischer.

3.2 Hur kan lagkraven tolkas?

3.2.1 Hur vet man om det är ett torg, en park eller en annan typ av plats?

Plan- och bygglagen (PBL) anger hur markområden ska klassificeras i en detaljplan och vilka typer av platser som kan definieras, exempelvis park, torg eller andra former av allmän eller kvartersmark. Det är därmed genom detaljplanen som det formellt fastställs vilken typ av plats ett visst område utgör. Detaljplanen reglerar även platsens geografiska avgränsning och storlek, vilket innebär att det normalt är relativt enkelt att bedöma om en park eller ett torg överstiger eller understiger 2 000 m².

³ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20221274-om-producentansvar-for_sfs-2022-1274/

3.2.2 Hur vet man om kommunen har renhållningsansvar på platsen?

För att avgöra om kommunen har renhållningsansvar på en viss plats ska bestämmelserna i 2 § lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning tillämpas. Enligt lagen krävs att två kriterier är uppfyllda: platsen ska vara redovisad som allmän plats i detaljplanen och ha kommunalt huvudmannaskap, vilket innebär att kommunen har det formella ansvaret för att anlägga, drifta och sköta platsen i enlighet med detaljplanen. Även detta framgår av detaljplanen. I praktiken innebär det att kommunen i regel har renhållningsansvar för de flesta parker och torg som kan omfattas av systemet, även om undantag kan förekomma i vissa kommuner.

3.2.3 Hur vet man om det är en "annan populär plats"?

Bedömningen av om en plats ska betraktas som en "annan populär plats" avgörs i praktiken ofta av om kommunen har renhållningsansvar för platsen. För att ett sådant ansvar ska föreligga krävs att platsen i detaljplanen är klassad som allmän plats med kommunalt huvudmannaskap. Detta innebär att tillämpningsområdet i praktiken är begränsat till ett relativt fåtal typer av platser, vilket sammanfattas i tabell 1.

Tabell 1. Naturvårdsverkets exempel på olika typer av platser och hur dessa kan bedömas utifrån om de är populära platser eller inte.

Typ av plats	Ska kommunen samla in plastförpackningar?
Torg och parker som understiger 2 000 kvadratmeter	Ja, om allmän platsmark med kommunalt huvudmannaskap och betydande mängder uppstår.
Gator (inklusive gånggata, strandpromenad och liknande)	Ja, om allmän platsmark med kommunalt huvudmannaskap och betydande mängder uppstår.
Naturområden	Nej, utom mindre områden som är allmän platsmark med kommunalt huvudmannaskap om betydande mängder uppstår.
Besöksanläggningar (golfbanor, badanläggningar, bygdegårdar, idrottshallar, religiösa platser etc.)	Nej, ansvar ligger på verksamhetsutövare.
Lekplatser och idrottsplatser för spontanidrott	Nej. Om platsen är en del av allmän platsmark (park eller torg) med kommunalt huvudmannaskap, kan dock en sorteringspunkt med utsorteringsmöjligheter av fler förpackningstyper behövas.
Badplatser	Nej. Om platsen är en del av allmän platsmark (park eller torg) med kommunalt huvudmannaskap, kan dock en sorteringspunkt med fullständiga utsorteringsmöjligheter behövas.
Skolgårdar	Nej, ansvar ligger på verksamhetsutövare.
Centrum (kvartersmark)	Nej, ansvar ligger på verksamhetsutövare.
Rastplatser	Endast om kommunen har huvudmannaskap, och betydande mängder uppstår. För många större rastplatser är Trafikverket huvudman.

3.2.4 Hur vet man om det uppkommer ”betydande mängder” förpackningsavfall vid parker och torg?

Bedömningen av om det uppkommer ”betydande mängder” förpackningsavfall baseras enligt Naturvårdsverkets rekommendationer på den årliga mängden insamlat restavfall på platsen. Utgångspunkten är att sorteringsmöjligheter för förpackningar ofta saknas i parker och på torg, vilket innebär att förpackningsavfall i stor utsträckning hamnar i restavfallet. En hög mängd insamlat restavfall kan därmed användas som en indikator för att bedöma om det även uppkommer betydande mängder förpackningsavfall.

Avfallsmängden beräknas genom att den totala volymen av insamlingsbehållare på platsen multipliceras med antalet tömningar per år. För parker och torg har Naturvårdsverket angett ett riktvärde **om 150 kubikmeter insamlat restavfall** per år. Se Figur 1. **Räkneexempel – betydande mängd vid sorteringspunkt.** för en beskrivning av hur detta kan beräknas. Det är varje enskild kommun som, med utgångspunkt i Naturvårdsverkets vägledning och lokala förhållanden, gör den slutliga bedömningen av om mängden förpackningsavfall på en viss plats ska anses vara betydande och därmed om insamling ska tillgängliggöras.

Räkneexempel – betydande mängd vid sorteringspunkt

En park med 5 insamlingsbehållare för restavfall, vardera 300 liter, där tömning sker 3 gånger per vecka under högsäsong (16 veckor) och 2 gång per vecka under lågsäsong (36 veckor) har följande årskapacitet:

- Högsäsong: $5 \times 300 \text{ liter} \times 3 \text{ gånger/vecka} \times 16 \text{ veckor} = 72\,000 \text{ liter (72,0 m}^3\text{)}$
- Lågsäsong: $5 \times 300 \text{ liter} \times 2 \text{ gång/vecka} \times 36 \text{ veckor} = 108\,000 \text{ liter (108,0 m}^3\text{)}$
- Total årskapacitet per år: $72,0 \text{ m}^3 + 108,0 \text{ m}^3 = 180 \text{ m}^3$

Betydande mängder uppstår → Platsen ska ha insamling inom systemet

Figur 1. Räkneexempel – betydande mängd vid sorteringspunkt.

3.2.5 Hur vet man om det uppkommer ”betydande mängder” förpackningsavfall på andra populära platser?

Andra populära platser än parker och torg kan vara svårare att avgränsa geografiskt, vilket gör det mindre ändamålsenligt att bedöma avfallsmängder utifrån en sammanhängande yta. I dessa fall utgår bedömningen i stället från varje enskild avfallsbehållare.

Beräkningsprincipen är densamma som för parker och torg, det vill säga att behållarens volym multipliceras med antalet tömningar per år. Ett gränsvärde om **18 kubikmeter insamlat restavfall per behållare** och år har fastställts som riktvärde för vad som kan anses utgöra betydande mängder, se Figur 2 för ett räkneexempel.

Räkneexempel – betydande mängd på andra populära platser

En gångata med insamlingsbehållare för restavfall, vardera 120 liter, där tömning sker 5 gånger per vecka under högsäsong (12 veckor) och 3 gång per vecka under lågsäsong (40 veckor) har följande årskapacitet:

Högsäsong: $1 \times 120 \text{ liter} \times 5 \text{ gånger/vecka} \times 12 \text{ veckor} = 7\,200 \text{ liter} (7,2 \text{ m}^3)$

Lågsäsong: $1 \times 120 \text{ liter} \times 3 \text{ gång/vecka} \times 40 \text{ veckor} = 14\,400 \text{ liter} (14,4 \text{ m}^3)$

Total årskapacitet per år: $7,2 \text{ m}^3 + 14,4 \text{ m}^3 = 21,6 \text{ m}^3$

Betydande mängder uppstår → Platsen ska ha insamling inom systemet

Figur 2. Räkneexempel – betydande mängd på andra populära platser.

3.2.6 Hur kan insamling av förpackningsavfall på platser utanför systemet hanteras?

Hantering av avfall på populära platser som inte omfattas av systemet är möjlig även om den inte omfattas av ersättningsmodellen. Det finns inga formella hinder mot att samla in förpackningsavfall på andra platser än de som uttryckligen omfattas av systemet, men sådan insamling ger inte rätt till ersättning. Detsamma gäller insamling av restavfall vid sorteringspunkter. Det finns inget krav på att tillhandahålla restavfallsinsamling vid dessa platser och därmed heller ingen ersättning kopplad till en sådan lösning.

Samtidigt kan restavfallsinsamling vid sorteringspunkter vara motiverad ur ett funktionellt perspektiv. Genom att erbjuda möjlighet att lämna restavfall i direkt anslutning till sorteringspunkterna kan risken för felsortering minska och kvaliteten i de utsorterade fraktionerna förbättras. En sådan åtgärd kan därmed bidra till bättre måloppfyllelse, även om den inte omfattas av systemets ersättningsstruktur.

3.3 Sammanfattande rekommendationer för delkapitlet

- Kontrollera alltid detaljplanen för att fastställa platsens typ och kommunalt huvudmannaskap.
- För parker och torg är bedömningen av betydande mängder avfall ofta avgörande för om platsen ska ingå i systemet.
- Beräkna den totala insamlingskapaciteten för restavfall på platsen för att avgöra om den överstiger 150 kubikmeter per år.
- Andra populära platser omfattar i praktiken främst gator samt parker eller torg mindre än 2 000 kvm, eftersom många andra platser inte är klassade som allmän platsmark.
- För andra populära platser bör insamlingskapaciteten för restavfall beräknas för varje enskilt kärl för att avgöra om den överstiger 18 kubikmeter per år.
- Det finns inga hinder mot att samla in förpackningsavfall på andra platser än de som innefattas av systemet, dock uteblir ersättning för denna insamling.

4. Översikt av den föreslagna ersättningsmodellen

I och med att kommunerna börjar samla in förpackningsavfall vid populära platser från 1 januari 2026, ska de överlämna det insamlade materialet till godkända producentansvarsorganisationer som sedan ska ersätta kommunerna för deras insamling. I detta kapitel presenteras ersättningsmodellen som den såg ut i januari 2026. Naturvårdsverket har meddelat att de avser utvärdera modellen cirka två år efter ikraftträdandet (2028) för att analysera hur väl den speglar faktiska kostnader och för att bedöma möjligheterna till förenkling och ytterligare schablonisering.

Ersättningen för kommunernas insamling av förpackningsavfall vid populära platser består av tre komponenter: en fast del, en rörlig del och ett schabloniserat omlastningspåslag.

- Den fasta delen avser kostnaderna för att etablera insamlingsplatsen och omfattar behållare, uppställning, nödvändiga markarbeten samt administrativa åtgärder.
- Den rörliga delen baseras på faktiskt antal tömningar per behållare och avser de löpande insamlingskostnaderna.
- Omlastningskostnaden beräknas som ett schablonpåslag om tio procent av den samlade ersättningen per insamlingsplats.

4.1 Typer av behållare

Inom systemet används tre olika storlekskategorier av behållare. Basbehållare omfattar volymer mellan 120 och 360 liter och motsvarar mindre, konventionella kärl. Mellan stora behållare rymmer 361 till 1 000 liter och inkluderar även komprimerande lösningar som har denna effektiva volym, exempelvis så kallade "Big Belly". Stora behållare omfattar volymer från 1 001 upp till 5 000 liter och inkluderar bland annat botten tömmande system. Se Figur 3 för bilder på de olika behållarstorlekarna. Val av behållarstorlek påverkar både den rörliga ersättningen och basersättningen inom systemet.

Figur 3. Exempel på behållartyper för de olika behållarstorlekarna.

Valet av behållartyp och behållarstorlek påverkas av flera faktorer som behöver vägas samman. Insamlingskapaciteten är viktig för att säkerställa att behållarna rymmer de avfallsmängder som uppkommer mellan tömningstillfällena och för att undvika

överfullnad. Detta behöver dock vägas mot arbetsmiljöaspekter, exempelvis kopplat till hantering och lyft, vilket är särskilt viktigt i miljöer med hög belastning eller begränsat utrymme vilket är vanligt på parker, torg och gågator.

Utöver detta kan gestaltningskrav spela en betydande roll, särskilt i stadsmiljöer, parker och kulturhistoriskt känsliga områden där behållarnas utformning och placering behöver anpassas till omgivningen. Tillgänglighet för både användare och driftpersonal är en ytterligare faktor, inklusive framkomlighet för tömningsfordon och möjligheten för allmänheten att använda behållarna på ett enkelt och säkert sätt. Slutligen behöver valet av behållare anpassas till Naturvårdsverkets angivna tömningsgränser, som sätter ramar för hur ofta behållare ska tömmas och därmed påverkar både dimensionering och drift.

4.2 Ersättningsnivåer

I tabell 2, 3 och 4 redovisas de föreslagna fasta och rörliga ersättningsnivåerna.

Tabell 2. Fast ersättning per insamlingsbehållare (kr/år) och maximalt antal tömningar som ersättningen täcker

Behållarstorlek	Storlek [liter]	Fast ersättning [kr]	Maxgräns antal tömningar per år
Bas	1–360	1 142	366
Mellan	361–1 000	2 144	156
Stor*	1 001–5 000	3 480	26

* Den stora behållarstorleken används inte för plastinsamling på ”andra populära platser”.

Tabell 3. Fast ersättning per insamlingsbehållare från andra populära platser (kr/år)

Volym på insamlingsbehållare	Fast ersättning (kr/år)
Bas (1–360 liter)	1 352
Mellan (361–1 000 liter)	2 354

Nivåerna i den fasta ersättningen bygger på antagna investeringskostnader för kärl, en avskrivningstid om tio år och en avskrivningsränta om två procent, samt schabloner för installations- och administrationskostnader fördelade årligen. I det underlag som tagits fram anges exempelvis cirka 1 352 kronor per kärl och år för basnivån (1–360 liter) och cirka 2 354 kronor per kärl och år för mellannivån (361–1 000 liter), inklusive fördelade installations- och administrationskostnader. Kärlinvesteringar har i beräkningarna antagits uppgå till storleksordningen 9 000/18 000/30 000 kronor för bas/mellan/stor, med noll restvärde vid avskrivningstidens slut.

Den rörliga ersättningen utgår per genomförd tömning och är avsedd att täcka de kostnader som uppstår i direkt samband med insamlingen. Detta inkluderar exempelvis kostnader för transporter, personal, bränsle och övrig drift som varierar med antalet tömningar. Se figur 4 för ett räkneexempel hur ersättningen beräknas.

Tabell 4. Rörlig ersättning per tömning (kr)

Fraktion	Bas	Mellan	Stor
Plast	35	65	550
Papper	35	65	550
Metall	35	65	550
Glas (färgat)	35	65	550
Glas (ofärgat)	35	65	550

Räkneexempel – ersättning för sorteringspunkter

En sorteringspunkt i en populär park i staden har 5 basbehållare på 120l för respektive fraktion. Under sommaren (16 veckor) töms papper och plast 6 ggr/vecka och resten av året (36 veckor) töms de 2 ggr/vecka. Övriga fraktioner töms hälften så ofta.

Antal tömningar plast och papper: 6 tömningar * 16 veckor + 2 tömningar * 36 = 168 tömningar per år och fraktion

Antal tömningar glas och metall: 3 tömningar * 16 veckor + 1 tömning * 36 = 84 tömningar per år och fraktion

Fast ersättning: 5*(Fast ersättning per behållare) = 5*1 142 kr = 5 710 kr

Rörlig ersättning = Antal tömningar*ersättning per tömning

Papper = 168 tömningar per år*35 kr = 5 880 kr per år

Plast = 168 tömningar per år*35 kr = 5 880 kr per år

Metall = 84 tömningar per år*35 kr = 2 940 kr per år

Färgat glas = 84 tömningar per år*35 kr = 2 940 kr per år

Ofärgat glas = 84 tömningar per år*35 kr = 2 940 kr per år

Total rörlig ersättning = 5 880 + 5 880 + 2 940 + 2 940 + 2 940 = 20 580 kr

Grundersättning = Fast ersättning + total rörlig ersättning = 20 580 + 5 710 = 26 290 kr

Ersättning för omlastning ska vara 10% av den totala ersättningen → omlastningsfaktor = 10/9

Total ersättning för vår sorteringspunkt = Grundersättning*omlastningsfaktor
= 26 290*10/9 = 29 211 kr

Figur 4. Räkneexempel – ersättning för sorteringspunkter.

Ersättningen beräknas enligt samma princip som i räkneexemplet och tillämpas för samtliga sorteringspunkter i kommunen. Kommunens totala ersättning utgörs därefter av den sammanlagda beräknade ersättningen för varje enskild sorteringspunkt samt för varje behållare vid annan populär plats. Ett räkneexempel för annan populär plats redovisas i figur 5.

Räkneexempel – ersättning för annan populär plats

En behållare på en större gågata i staden har 1 mellanbehållare med en effektiv volym på 570l. Under sommaren (16 veckor) töms den 5 ggr/vecka och resten av året 3 ggr/vecka.

Antal tömningar: 5 tömningar * 16 veckor + 2 tömningar * 36 = 152 tömningar per år

Fast ersättning: Fast ersättning per behållare = 1 352 kr per år

Rörlig ersättning: 152 tömningar per år * 65 kr = 9 880 kr per år

Grundersättning = Fast ersättning + rörlig ersättning = 1 352 + 9 880 = 11 232 kr

Total ersättning = Grundersättning * omlastningsfaktor = 11 232 * 10/9 = 12 480 kr

Figur 5. Räkneexempel – ersättning för annan populär plats.

4.3 Övrig information om ersättningsmodellen

Ersättningen ska indexjusteras årligen enligt Avfall Sveriges Avfallsindex A12:1MD med januari 2025 som basår. Utbetalning sker kvartalsvis via Kammarkollegiet. Ersättning till kommunerna betalas ut i efterskott efter utgången av varje kalenderkvartal och baseras på de uppgifter som kommunen har rapporterat.

Om kommunen etablerar insamling av förpackningsavfall på en plats som inte uppfyller kriterierna för att klassas som en populär plats utgår ingen ersättning. För avfall som samlas in på populära platser lämnas ingen tonbaserad ersättning. I stället ersätts kommunerna genom en rörlig ersättning som baseras på antalet tömningar och behållarnas storlek. Detta skiljer sig från ersättningsmodellen för fastighetsnära insamling där producenterna i stället ersätts per ton. För att säkerställa korrekt ersättning behöver denna skillnad tas i beaktning när kommunen använder samma omlastningsplats för avfall från parker, torg och andra populära platser och avfall från hushåll och samlokaliserade verksamheter. Det betyder i praktiken att mängden förpackningsavfall från populära platser måste registreras och räknas av från övriga FNI-flöden som ersätts per ton.

5. Praktiska exempel från kommuner och PRO

I detta kapitel presenteras exempel från kommuner som har påbörjat planering och införande av insamling av förpackningsavfall vid populära platser. Underlagen bygger på intervjuer där fokus har legat på de delar som ofta upplevs som otydliga i praktiken. Exempelen belyser bland annat hur kommunerna har gjort sina platsbedömningar utifrån lagkrav och lokala förutsättningar, hur insamlingen har organiserats vad gäller ansvar, val av behållare, logistik och omlastning, samt hur gränsdragning och samordning har hanterats gentemot befintliga system som FNI och LIP. Syftet är att ge konkreta, överförbara arbetssätt som kan stödja kommunala avfallsorganisationer och berörda förvaltningar i det fortsatta genomförandet.

5.1 Nacka Kommun

Nacka kommun beskriver att de har identifierat sex platser som bedöms uppfylla kraven för insamling av förpackningsavfall vid populära platser. Enligt kommunen har insamlingen organiserats i anslutning till tömning av papperskorgar för att undvika parallella logistiklösningar. Transparenta säckar används för att möjliggöra en första okulär bedömning av sorteringskvaliteten i samband med insamlingen.

Kommunen beskriver att omlastning och kvalitetssäkring hanteras olika beroende på entreprenör. En entreprenör använder en egen omlastningsstation där säckarna sorteras upp och kvalitetsbedöms innan vidare hantering. För att säkerställa korrekt rapportering när flera kommuners avfall hanteras på samma omlastningsplats används fördelningsnycklar. Den andra entreprenören saknar egen omlastningsplats och har enligt kommunen valt en lokal lösning där avfallet sorteras om i kommunen och därefter förs till den kommunala omlastningsstationen för förpackningsavfall. Kommunen anger att detta val motiverats av de små flöden som uppkommer från populära platser och av ambitionen att undvika att etablera ett separat system.

Nacka kommun uppger att de hittills upplever att kvaliteten i förpackningsfraktionerna är bättre än vad man initialt befarade. Enligt kommunen är flödena små och bedöms därför inte utgöra någon större kvalitetsrisk, särskilt eftersom de i slutändan blandas med större flöden från andra insamlingssystem.

Kommunen lyfter även fram att placeringen av förpackningskärl är viktig för att styra användarbeteende. Enligt kommunen har man eftersträvat att placera kärlen på visst avstånd från bostadsområden för att minska risken för att avfall från hushåll lämnas i kärlen. Samtidigt har placeringen behövt beakta relationen till befintliga återvinningsstationer, så att material som ska lämnas där inte i stället hamnar i insamlingen vid populära platser. Kommunen bedömer att dessa utmaningar kan minska i takt med att fastighetsnära insamling byggs ut, vilket enligt kommunen understryker behovet av samordning mellan olika insamlingssystem.

Samtidigt beskriver kommunen att kraven på att hålla flöden från populära platser åtskilda från andra system innebär utmaningar, särskilt kopplat till omlastning, kvalitet och ersättningslogik. Kommunen pekar på att låg sorteringskvalitet kan leda till merkostnader för behandling som restavfall, medan felanvändning av förpackningskärl kan påverka ersättningsflöden mellan kommunen, det kommunala avfallsbolaget och producentansvarsorganisationerna. Sammantaget beskriver kommunen detta som en strukturell utmaning som kräver fortsatt samordning mellan berörda aktörer.

5.2 Sollentuna kommun

Sollentuna kommun beskriver att införandet av insamling vid populära platser har förberetts genom att samordna tömningarna med det ordinarie renhållningsuppdraget för gata och park, som även omfattar städning och snöröjning. Enligt kommunen har syftet varit att minska onödiga transporter genom att samordna tömning av papperskorgar vid gator och tömning vid populära platser inom samma runda.

Sollentuna uppger att nio stationer etableras på platser som bedömts omfattas av lagstiftningens definition av populära platser. Därutöver planerar kommunen att placera ytterligare stationer på välbesökta platser, såsom badplatser och större parker, även om dessa sannolikt inte kommer att ge rätt till ersättning. Enligt kommunen har detta varit ett politiskt beslut, kopplat till målsättningen i avfallsplanen om att 50 procent av avfallet från allmänna platser ska sorteras ut.

Sollentuna kommun beskriver att placeringen av förpackningskärl har valts med hänsyn till risken för felaktig användning. Enligt kommunen ökar risken för att avfall från hushåll lämnas i kärlen om stationerna placeras nära gator, vilket har lett till att behållare i stället placerats längre in i områden. För att möjliggöra tömning även på platser med begränsad bärighet har mindre fordon använts. Kommunen hänvisar även till genomförda plockanalyser som visar att dimensioneringen av behållare är central för sorteringsresultatet. Om förpackningskärl blir fulla eller om restavfall är mest lättillgängligt ökar risken för felsortering. Samtidigt uppger kommunen att renhetsgraden i förpackningsavfallet hittills varit bättre än förväntat.

När det gäller omlastning och kvalitetssäkring beskriver kommunen att en okulär kontroll sker vid den kommunala mottagningsplatsen innan materialet skickas vidare till producenterna. Insamlingen sker initialt i mindre kärl med säckar som transporteras till mellanlagring, där materialet därefter hanteras i större kärl innan vidare transport till omlastningsstation. Kommunen beskriver att samordning med befintliga omlastningslösningar har eftersträövats, men att detta begränsas av tillståndsvillkor. Enligt kommunen tar de omlastningsstationer som upphandlats av SÖRAB (kommunal avfallsorganisation för Sollentuna och andra kommuner i norra Stockholmsområdet) normalt inte emot avfall från populära platser eftersom anläggningarnas tillstånd inte medger mottagning av restavfall vid otillräcklig sorteringskvalitet. Ett mottagningsställe tar dock emot materialet under förutsättning att en okulär besiktning genomförs och att renhetsnivån uppgår till minst 80 procent.

Sollentuna beskriver att de har ett nära samarbete med SÖRAB i frågor som rör omlastning, LIP och den ekonomiska hanteringen av förpackningsinsamlingen, samt att de även tar del av erfarenheter från andra kommuner. Den ansvariga funktionen i Sollentuna uppger att lång erfarenhet inom avfallsområdet har varit en fördel i genomförandet och pekar samtidigt på att motsvarande kompetens inte alltid finns inom gata- och parkverksamheter i andra kommuner, vilket enligt kommunen gör samordning med avfallsorganisationen särskilt viktig.

5.3 SÖRAB

SÖRAB beskriver att de har en roll i hanteringen av omlastningsstationer och överlämning av material till producentansvarsorganisationerna, inom ramen för ägarkommunernas behandlingsansvar. Enligt SÖRAB omfattar detta både omlastning och i vissa fall mottagning av fraktioner som går vidare till producenterna. Ett uttalat fokus i arbetet har varit att säkerställa att materialet håller tillräcklig kvalitet för att kunna materialåtervinnas och uppfylla producenternas krav.

SÖRAB framhåller att arbetet sker i ett tidigt skede, där systemet är nytt och kunskapen om kvaliteten i flöden från populära platser fortfarande är begränsad. Även om det saknas specifika kvalitetskrav för dessa flöden bedömer bolaget att praktiska begränsningar gör viss kvalitetsgranskning nödvändig. Enligt SÖRAB bör denna ske i rimlig omfattning, främst genom okulär besiktning vid mottagande, för att säkerställa att fraktionerna kan materialåtervinnas.

SÖRAB beskriver att omlastningsstationerna har olika tillstånd och kapacitet, vilket påverkar vilka materialslag som kan tas emot och hur stödet till ägarkommunerna kan utformas. Vissa stationer fungerar även som mottagningsanläggningar för producentansvarsorganisationerna, vilket ytterligare styr vilka flöden som kan hanteras. SÖRAB lyfter glas som ett exempel där man etablerat en egen omlastningslösning för att undvika långa transporter till den enda tillståndsgivna mottagningsanläggningen.

Införandet av insamling vid populära platser har enligt SÖRAB krävt nya rutiner för vägning, avräkning och rapportering. Bolaget väger både material från populära platser och de mängder som lämnas till producentansvarsorganisationerna, och använder fördelningsnycklar när anläggningar delas mellan flera kommuner.

SÖRAB uttrycker en viss oro för hur producentansvarsorganisationerna kan komma att tillämpa kvalitetsbedömningar i relation till ersättning. Enligt bolaget finns en risk att bedömningar som inte är anpassade till små och varierande flöden får oproportionerligt stora konsekvenser. Samtidigt framhåller SÖRAB att mindre mängder med något lägre kvalitet normalt inte behöver påverka kvaliteten i större materialflöden, förutsatt att helhetsvolymen beaktas.

SÖRAB beskriver även att införandet har påverkat dialogen med ägarkommunerna. Som behandlingsansvarig aktör ser SÖRAB att de kan ta ansvar för omlastning, men konstaterar att förutsättningarna och engagemanget varierar mellan olika gata- och parkverksamheter.

SÖRAB bedömer att volymerna från populära platser initialt kommer att vara mycket små i relation till bolagets övriga flöden. Enligt bolaget behöver mottagningen utformas så att kvaliteten i befintliga materialflöden inte försämras, även om viss flexibilitet finns att hantera mindre mängder med lägre kvalitet utan att helheten påverkas.

SÖRAB anger att utvecklingen av kvalitet och materialflöden är ett långsiktigt arbete. Även om systemet nu är etablerat ser bolaget att justeringar och förbättringar kommer att behöva ske över tid. De framhåller att en mer integrerad användning av befintliga återvinningsstationer hade kunnat minska behovet av nya logistiklösningar, men konstaterar att dagens struktur kräver separata flöden trots att materialet i slutändan hanteras inom samma system. När det gäller LIP rekommenderar SÖRAB att dessa system behålls, särskilt för glas och metall, till dess att ett fullt utbyggt FNI-system finns på plats.

5.4 Göteborg stad

Göteborgs Stad beskriver att de har genomfört en pilotstudie för insamling av förpackningsavfall vid populära platser, omfattande tio platser, varav fem parker och fem torg. Piloten genomfördes av det kommunala avfallsbolaget med 370-literskärl, och QR-koder användes för att samla in synpunkter från allmänheten som en del av medborgardialogen. Det genomfördes vid varje tömning en visuell kontroll av renhetsgraden, vilket enligt Göteborgs Stad visade hög kvalitet på insamlat material. De bedömer att fraktionerna har god potential att integreras med fastighetsnära insamling (FNI), även om mottagningsstationerna fattar de slutgiltiga besluten.

Göteborgs Stad uppger att pilotens erfarenheter visar att mindre kärl tenderar att ge sämre renhet, samtidigt som gestaltungs krav begränsar möjligheten att använda större kärl. Planeringen inför driftsättning har varit administrativt omfattande, och staden bedömer att identifiering av platser inte täcks av ersättningsmodellen. Systemet byggs successivt: totalt 50 stationer är i drift, med ytterligare 50 planerade under året. Staden använder fortfarande 370-literskärl för papper och plast, medan mindre kärl används för övriga fraktioner.

Göteborgs Stad lyfter arbetsmiljö och tillgänglighet som centrala aspekter vid valet av kärlstorlek och placering. Tömning av glas kräver exempelvis särskild anpassning för att undvika tunga lyft, och höga inkast har justerats i kommande kärl för att underlätta användning för allmänheten och samtidigt inkludera restavfall.

Insamlingen bygger enligt staden på ett system där kärl byts vid en hubb och därefter töms av baktömmande fordon innan transport till omlastningsstation. Göteborgs Stad vill minimera egen hantering av avfallet för att undvika påverkan på kvaliteten. Enligt staden är marknaden för omlastningsstationer begränsad, och samma station förväntas användas tills kvaliteten stabiliserats och gemensamma lösningar blir möjliga. Stadens bedömning är att flödena är för små för att motivera egen omlastningsstation, och de utför ingen ytterligare kvalitetskontroll utöver praktisk hantering.

Organisationen beskriver även ekonomiska utmaningar kopplade till ersättningsmodellen. De bedömer att kommunen tar en viss ekonomisk risk eftersom ersättningen inte täcker alla kostnader, samtidigt som det finns förväntningar på service jämfört med andra kommuner. Göteborgs Stad planerar dessutom att etablera cirka 30 stationer med parallell insamling av restavfall och plast under 2026, vilket ställer högre krav på logistik, arbetsmiljö och uppmärkning.

Organisationen framhåller att prövning av bygglov och dispenser för entreprenörer varit tidskrävande och krävt omfattande handläggning innan drift kunnat påbörjas. Göteborg betonar behovet av bättre samarbete mellan avfallsorganisationen och gata/park, samt ser potential för nationell samverkan via Avfall Sverige, Håll Sverige Rent och SKR.

5.5 Malmö

Malmö stad beskriver att de har haft insamling av förpackningsavfall på populära platser sedan 2017, och att hela insamlingskedjan nu hanteras inom kommunens egen organisation fram till leverans hos återvinningsaktör. Materialkvaliteten har hittills bedömts okulärt vid mottagning, och det mesta av avfallet har kunnat återvinnas. Staden framhåller dock att det finns ett behov av tydligare ansvarsfördelning kring kvalitetsbedömningen.

Malmö stad bedömer att en gemensam insamlingslösning med VA SYD (kommunalförbund för Malmö och Burlöv när det gäller avfall) inte är praktiskt genomförbar på grund av olika volymer och flöden. Samverkan sker i stället genom en avstämningsgrupp där frågor om planering, logistik och insamling diskuteras. För att nå mindre parker planeras införskaffande av två mindre eldrivna fordon med kapacitet upp till cirka 600 liter, och kommunen använder även komprimerande behållare på 140 liter. Totalt finns omkring 30 befintliga platser, med ytterligare 40 planerade. För plastinsamlingen har 18 kärl beställts, varav fem med komprimering.

Malmö stad har övervägt mottagningsplatser för avfall från mindre parker, men avstått på grund av omfattande administration och krav på tillstånd. Placering av insamlingslösningar är central för kvalitet och korrekt användning, särskilt vid torg med torghandel där dumpningar är vanliga. Synliga placeringar bedöms minska risken för felhantering, medan återvinningsstationer i anslutning till torg kan skapa ytterligare utmaningar. Några befintliga insamlingsplatser uppfyller inte dagens krav, vilket väcker frågor om möjlig ersättning för tidigare investeringar.

Vid planering av nya torg framhåller kommunen att det är viktigt att integrera sortering från början, men att vägledning kring detaljerade krav ännu saknas. På små och trånga platser är insamling svår att genomföra utifrån praktiska förutsättningar. Malmö bedömer att plastinsamlingen, som planeras färdigställas under våren, kommer behöva utvecklas successivt och inte fungerar fullt ut från start.

5.6 Uppsala

Uppsala kommun sköter all insamling på offentlig plats i egen regi och har under sommaren genomfört en fyra månader lång plockstudie på fyra stationer för att bedöma renhetsgraden och möjligheten att integrera materialet i hushållsflödet. Studien visade 79 procent renhet för plast och papper och 93 procent för glas, vilket positivt överraskade producentansvarsorganisationerna (PRO). Staden överväger även att involvera PRO i kommande plockanalyser.

Kommunen har 18 parker med flera sorteringspunkter och identifierar fordonstillgång och praktiska tömningslösningar som centrala utmaningar. Uppsala planerar att placera sorteringspunkterna längre in i parkerna och använder kärlvändare samt undersöker möjligheten att tömma avfall på flak och transportera det vidare med elcykel. Staden lyfter att många överlämningsmoment och lyft gör insamlingskedjan mer sårbar.

Arbetet sker i nära dialog med trädgårdsmästare och stadsträdgårdens personal, som ansvarar för markarbeten och placeringar. Placeringarna anpassas efter parkens utformning och växtlighet, och rundade toppskyltar ska vara synliga från flera håll. Uppsala använder smarta, komprimerande kärl för plast och papper, ofta med restavfallsbehållare i anslutning, och tömning sker utifrån fyllnadsgrad för att minimera transporter.

Uppsala kommun planerar att först etablera systemet i centrala parker och sedan bygga ut till samtliga 18 parker samt två torg, där torgen har mer begränsade möjligheter till placeringar på grund av fasta installationer. De framhåller vikten av tydlig information till allmänheten för att undvika att systemet uppfattas som rörigt och riskerar förlorat förtroende om materialet inte återvinns.

När det gäller omlastning har Uppsala en etablerad station på Hovgården via Uppsala Vatten. Eftersom flödena från parkerna är små överväger kommunen en containerlösning närmare stan, med noggrann bedömning av lagringstider för pappersförpackningar. Ersättningsmodellen ger ingen extra ersättning för ökad vikt, vilket underlättar samordning med fastighetsnära insamling. Plastinsamlingen från populära platser kommer införas senare, efter att parkerna är färdigställda.

Införandet innebär nya arbetsuppgifter och behov av personal och rutiner, och kommunen bedömer att kostnaderna kan bli högre än ersättningen. Beteendestudier visar att symboler är viktigare än text för korrekt sortering, vilket planeras bevaras. Smarta kärl ses som fördelaktiga då de ger tillförlitlig statistik för planering och uppföljning, medan dialogen med Uppsala Vatten fokuserar på betalnings- och ersättningsfrågor.

5.7 Producentansvarsorganisationer

Utöver kommunerna intervjuades även de två godkända svenska producentansvarsorganisationerna, NPA och TMR. Syftet med denna intervju var att fånga deras syn på kvalitetskrav, förväntningar på insamlingssystemet och vilka förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att materialet från populära platser ska kunna gå till materialåtervinning på samma villkor som övriga flöden.

Intervjun med PRO:erna visar att producentledet betonar behovet av tydliga kvalitetskrav för insamlat material för att i enlighet med lagstiftningen sträva efter ökad återvinning. I nuläget har endast ett fåtal kommuner data på materialkvaliteten från insamling av förpackningar från populära platser och det är för tidigt att dra säkra slutsatser om vad flödena innehåller och hur det påverkar återvinningen av övriga förpackningsflöden från hushåll och verksamheter. Det skulle vara önskvärt att hålla flödena separata tills man har ett bättre underlag och etablerade rutiner för att hålla en stabil och jämförbar kvalitet.

Renhetsgraderna i fastighetsnära insamling anges som en referenspunkt: 90–95 procent för papper, upp till 70 procent för plast, 90–95 procent eller högre för glas och cirka 80 procent för metall. De framhåller att ett procenttal inte räcker som indikator, utan att typen av förorening spelar stor roll. Exempelvis kan enstaka hundbajspåsar förstöra ett helt lass och farligt avfall såsom batterier och lustgastuber kan skapa risker vid hanteringen. Eftersom delar av materialet exporteras, bland annat till Tyskland, krävs även god dokumentation av lassets innehåll.

Producentledet lyfter även ersättningsfrågan och anser att avfall från populära platser inte ska ingå i samma ersättningsmodell som flöden från hushåll. Göteborgs tester visar att om restavfall inte finns nära förpackningskärlen kan förpackningar med matrester hamna i fel fraktion. Enligt intervjun måste systemen vara fullt utbyggda innan man kan förvänta sig representativa kvalitetsresultat.

Eftersom kommunerna arbetar på olika sätt är det svårt att bedöma hur kvaliteten från populära platser kommer att påverka deras egna materialflöden. Regelbunden tömning är en viktig faktor; om kärlen står för länge, särskilt under vintern, riskerar materialet att försämrats. Producentledet efterfrågar därför tidig kvalitetskontroll och en jämn insamlingsfrekvens för att säkerställa att materialet håller återvinningsbar nivå. Flöden från populära platser kan hanteras i en separat omlastningsstation och separata transporter, men det kan leda till långa lagringstider med risk för sanitära problem och ineffektiv logistik. Av den anledningen kommer producentansvarsorganisationerna att acceptera att kommunen – efter okulär besiktning, vägning och registrering – för in flödena från populära platser i övriga materialströmmar. Under högsäsong 2026 kommer kvaliteten på flödena från populära platser att utredas ytterligare genom bland annat plockanalyser i ett antal kommuner för att finna hållbara lösningar.

6. Diskussion – Sammanfattning av intervjuer

Från intervjuerna är det tydligt att implementeringen av systemet innebär vissa logistiska utmaningar för de intervjuade kommunerna, då volymerna från populära platser generellt är små, vilket ökar behovet av mellanlagring och fler hanteringsmoment i logistikkedjan. Placeringen och dimensioneringen av insamlingspunkterna har visat sig vara avgörande för att uppnå god renhetsgrad. Strategiska lösningar, som placering längre in i parker, på avstånd från bostäder eller återvinningsstationer, samt användningen av flyttbara markbehållare, har visat sig vara fördelaktiga. Valet av kärlstorlek, tömningsrutiner och fordonslösningar styrs även av hänsyn till arbetsmiljö och tillgänglighet, i synnerhet vid hantering av tungt material som glas.

När det gäller materialkvaliteten uppger samtliga intervjuade kommuner att renhetsgraden i de insamlade flödena generellt varit högre än förväntat. Pilotdata från Göteborg visar exempelvis omkring 79 procent renhet för plast och papper samt cirka 93 procent för glas. Kommunernas erfarenheter pekar därmed på att det i praktiken är möjligt att uppnå relativt god kvalitet, även i offentlig miljö.

Samtidigt framhåller PRO:erna att det finns ett behov av tydligare och mer enhetliga kvalitetskrav för material från populära platser. Det ideala skulle vara att hålla dessa flöden skilda från hushållsflödena, tills kvaliteten bedömts som tillräckligt stabil över tid. I deras resonemang är det inte enbart den övergripande renhetsgraden som är avgörande, utan även vilken typ av föroreningar som förekommer och hur de påverkar arbetsmiljön samt möjligheten till materialåtervinning. De betonar också vikten av tidig kvalitetskontroll samt jämna tömningsintervall, eftersom långa ståtider, särskilt under vinterhalvåret, kan försämra materialets återvinningsbarhet och skapa sanitära problem. På platser med små avfallsmängder från populära platser blir risken för lång lagring eller ineffektiva transporter stor. Av den anledningen kommer PRO:erna tills vidare att acceptera att dessa flöden förs in i övriga flöden efter okulär besiktning och kvalitetskontroll för att undvika att kontaminera de större, renare flödena. Under högsäsong 2026 kommer kvaliteten på flödena från populära platser att utredas ytterligare för att finna hållbara lösningar.

I nuläget sker kvalitetskontrollen i huvudsak genom okulär besiktning vid insamling eller mottagning. Avsaknaden av formella och gemensamma kvalitetskrav för dessa flöden innebär att bedömningarna till stor del blir lokala och situationsberoende. Detta pekar på ett behov av vidare analys och tydligare vägledning kring hur kvalitetskrav bör utformas och tillämpas framöver, särskilt i relation till ersättningsmodeller och möjlig samordning med befintliga materialflöden.

Mot denna bakgrund finns det samtidigt åtgärder som kan vidtas redan i nuläget. En central utgångspunkt är att kommuner och avfallsorganisationer behöver ha en tydlig plan för hur omlastning och vidare hantering ska ske. Detta är särskilt centralt i de fall omlastning samordnas med flöden från fastighetsnära insamling bör kvalitetssäkrande rutiner införas för att minimera risken för kontaminering av rena materialströmmar. Baserat på intervjuerna har tre system för omlastning och kvalitetskontroll identifierats. Oavsett vilken av dessa som tillämpas innebär detta behov av kvalitetssäkrande rutiner anpassade till den valda lösningen. Det kan exempelvis handla om tydliga mottagningsrutiner, okulär kontroll vid definierade kontrollpunkter och anpassade tömningsintervall. På så sätt kan risken för kvalitetsförsämring begränsas även i avsaknad av formella och enhetliga kvalitetskrav, i väntan på vidare vägledning och eventuella framtida beslut om samordning med andra materialflöden.

För ett framgångsrikt genomförande av systemet har även samordningen mellan gata/park-förvaltningen och avfallsorganisationerna identifierats som en kritisk faktor. Etableringsprocessen kan dock fördröjas av nödvändiga tillstånd, bygglov och gestaltningskrav. Vidare upplevs systemets ersättningsmodell som komplex, och vissa upplever att den inte alltid täcker alla rörliga kostnader, inklusive planering och administration.

Identifierade metoder för att hantera omlastningen:

1. Direkttransport till entreprenörsägd omlastningsplats. Materialet körs direkt till en entreprenörsägd anläggning som hanterar sortering och okulär kontroll. Entreprenören tar det fulla ansvaret för kvalitetskontrollen och tillämpar fördelningsnycklar vid avräkning av delade materialflöden.
2. Lokal kommunal mellanlagring och volymuppskalning. Insamlingen sker via mindre kärl/containrar och mellanlagras inom kommunens ansvar i stadsnära lösningar för mindre volymer. Materialet transporteras därefter vidare till större kommunal omlastningsstation där flödena blandas. Kvalitetskontroll kan i teorin ske vid både mellanlagring och vid den slutliga omlastningen.
3. Etablering av ett nytt, separat omlastningssystem. Materialet samlas in via ett internt hub- och bytessystem och dirigeras till en separat upphandlad omlastningsstation för vidare hantering.

7. Rekommendationer för kommunala avfallsorganisationer

Rekommendationerna nedan riktar sig i första hand till kommunala avfallsorganisationer och baseras på en samlad bedömning av faktorer som har identifierats som centrala under projektet. Bedömningen bygger på analys av vägledning och regelverk samt på intervjuer med kommuner och kommunala avfallsorganisationer. Rekommendationerna syftar till att tydliggöra vilken roll kommunala avfallsorganisationer kan ta i planering och genomförande av insamling vid populära platser. Även om gata- och parkverksamheten ofta ansvarar för den operativa driften kan avfallsorganisationens kompetens vara avgörande för att etablera ett system fungerande flöden, kvalitet och ersättningshantering som inte påverkar annan avfallsinsamling.

Säkerställ löpande samverkan med gata- och parkverksamheten.

Gata/park ansvarar ofta för den operativa driften på plats, medan avfallsorganisationen har kompetens kring producentansvar, ersättningsmodeller, omlastning och rapportering. Utan samordning finns en risk att insamlingslösningar utformas utan hänsyn till ersättningsvillkor, flödesseparation eller mottagningskrav. Kommunala avfallsorganisationer bör därför ta en aktiv roll i planeringen genom gemensamma arbetsgrupper, tydliga ansvarsfördelningar och gemensamma beslut om insamlingslösningar, placeringar och logistik.

Planera insamlingssystemet samordnat med befintliga flöden (FNI och LIP)

Lokaliseringen och utformningen av sorteringspunkterna behöver därför planeras så att de inte konkurrerar med eller stör befintliga system för insamling av avfall från hushåll och samlokaliserade verksamheter (FNI och LIP). Flera intervjuade kommuner beskriver att bristande samordning kan leda till att avfall och förpackningar från hushåll och verksamheter lämnas i kärl på allmän plats. Eftersom detta är avfall som egentligen omfattas av andra ersättningsmodeller kan det även leda till felaktig rapportering. Detta kan i sin tur påverka både materialkvalitet och ekonomisk ersättning.

Kommunala avfallsorganisationer bör därför aktivt stödja gata- och parkverksamheten i att analysera hur nya sorteringspunkter förhåller sig till befintlig infrastruktur, både geografiskt och ur ett användarperspektiv. Det handlar exempelvis om att undvika placeringar som uppfattas som mer lättillgängliga än FNI-lösningar, eller som riskerar att dra till sig avfall från verksamheter. Samordnad kommunikation, tydlig skyltning och genomtänkta placeringar är centrala verktyg för att styra användarbeteenden, minska felsortering och säkerställa att avfallet hamnar i rätt flöde med korrekt ersättning.

Ta fram en tydlig plan för omlastning och vidare hantering

Omlastningen är en kritisk punkt för kvalitet och ekonomi. När avfall från populära platser hanteras tillsammans med avfall från hushåll eller andra flöden finns en risk för att rena materialströmmar kontamineras. Det kan handla om hundbajspåsar, matrester eller annat som försämrar återvinningen och arbetsmiljön vid återvinningsanläggningar, eller farligt avfall som lustgastuber eller batterier som ökar risken för brand. Kommunala avfallsorganisationer bör därför i förväg definiera hur omlastningen ska ske, var kvalitetskontroller ska genomföras och vilka rutiner som gäller vid avvikelser. Det kan

handla om fastställda kontrollpunkter, okulär besiktning, separata lagringsytor eller anpassade tömningsintervall. En tydlig omlastningsstrategi minskar osäkerheten i systemet och underlättar dialogen med entreprenörer och PRO:er.

Etablera rutiner för korrekt ersättningshantering.

Ersättningen för insamling av förpackningsavfall vid populära platser baseras på tömningar och behållarstorlek, inte på vikt. När dessa flöden blandas med utsorterat förpackningsavfall från hushåll, där tonbaserad ersättning gäller, uppstår behov av tydlig avräkning för att undvika felaktig ersättning eller dubbelräkning. Kommunala avfallsorganisationer bör därför säkerställa att det finns rutiner för rapportering, uppföljning och eventuell användning av fördelningsnycklar vid gemensam omlastning.

8. Om PM:et

Detta PM har, på uppdrag av Avfall Sverige, tagits fram av John Henry Nylén och Siri Ranung, från Ramboll Sweden AB.

Vid frågor om PM:et kontakta Avfall Sveriges seniora rådgivare Jenny Westin, jenny.westin@avfall Sverige.se eller telefon 040-35 66 15.